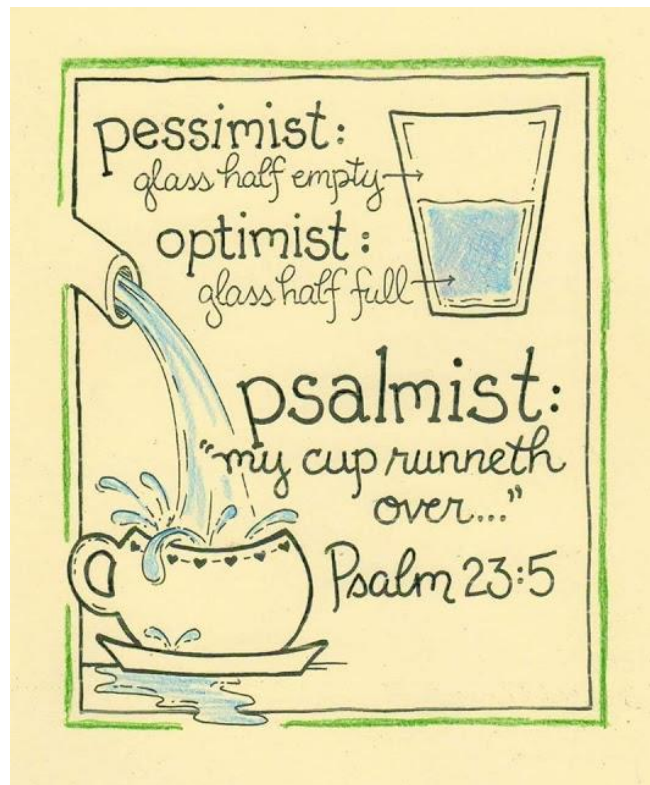

TEHILLIM 23: PEACE AND TRANQUILITY

R' Yair Lichtman

JULY 12, 2023
CONGREGATION KINS

פרשת מטות-מסעי תשפ"ג

(1) TEHILLIM 23

- (1) A Psalm of David. Hashem is my shepherd; I shall not want.
 (2) He makes me lie down in green pastures. He leads me beside the still waters.
 (3) He restores my soul. He guides me in straight paths for His name's sake.
 (4) Yes, though I walk through the valley of the shadow of death, I will fear no evil, for You are with me. Your rod and Your staff, they comfort me.
 (5) You prepare a table before me in the presence of my enemies. You have anointed my head with oil; my cup overflows.
 (6) Surely goodness and mercy shall follow me all the days of my life; and I shall dwell in the house of Hashem forever.

- (א) מְזֻמֹּר לְדָוִד י"י רֹעִי לֹא אֶחְסָר.
 (ב) בְּנְאוֹת דְּשָׂא יַרְבִּיצַנִי עַל מֵי מְנַחֹת יִנְהַלְנִי.
 (ג) נַפְשִׁי יִשׁוּבָב יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ.
 (ד) גַּם כִּי אֵלֶּךְ בְּגִיא צַלְמוֹת לֹא אִירָא רָע כִּי אֶתָּה עֲמָדֵי שְׁבֻטָּה וּמִשְׁעַנְתֶּךָ הִמָּה יִנְחֵמֵנִי.
 (ה) תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלַחַן נֶגֶד צָרָרִי דִשְׁנֵת בְּשֶׁמֶן רֹאשִׁי כּוֹסֵי רְוִיָּה.
 (ו) אֵף טוֹב וְחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיֵּי וְשִׁבְתִּי בְּבַיִת י"י לְאַרְךָ יָמִים.

COMMENTARY

(2) IBN EZRA TEHILLIM 23:3

נפשי – הזכיר כי הרועה לא ידפקנו להוליכו ממרעה אל מרעה בניחוץ רק בשובה ונחת נפשי ישובב.

וטעם במעגלי צדק – שלא יוליכנו על גבעות ועל עמקים

HE RESTORETH MY SOUL. David notes that the shepherd does not urgently drive the lamb from pasture to pasture. On the contrary the shepherd calms (yeshovev) its soul in tranquility (be-shuvah) and rest (Isaiah 30:15).

HE GUIDETH ME IN STRAIGHT PATHS means, He does not lead me upon the high mountains and in valleys.

(3) MALBIM TEHILLIM 23:4

ונשא משלו כאלו הרועה ההולך אתו מחזיק בידו האחת שבט קטן בו יכה את השה להטותו אל דרך הנכונה, ובידו האחרת מחזיק את משענתו שהוא מטה עז שבו יבריא כל טורף ומשחית

He depicted his metaphor as though the shepherd who walked with him carried in his hand a small rod with which to hit the sheep to incline it towards the correct path, and in his other hand his staff, which is a strong branch, with which he would scare off all attackers and destroyers.

(4) IBN EZRA TEHILLIM 23:5

(ה) תערך – נגד צררי – כנגד בגיא צלמות (תהלים כ"ג:ה'), על דרך: מעוף צוקה (ישעיהו ח':כ"ב). והנה השלחן – כנגד הדשא (תהלים כ"ג:ב'). וכוסי רוייה – כנגד על מי מנוחות (תהלים כ"ג:ב').

(5) THOU PREPAREST A TABLE BEFORE ME IN THE PRESENCE OF MINE ENEMIES. In contrast to the valley of the shadow of death. The valley of the shadow of death is similar to the gloom of anguish (Isaiah 8:22). Note, the table is parallel to the green pastures. My cup runneth over is parallel to the still waters (v. 2).

(5) PESACHIM 118A

תנו רבנן: רביעי גומר עליו את ההלל, ואומר הלל הגדול, דברי רבי טרפון. ויש אומרים: "ה' רועי לא אֶחָסֵר".

The Sages taught in a *baraita*: With regard to the fourth cup, one completes *hallel* over it and recites the great *hallel*; this is the statement of Rabbi Tarfon. And some say that one recites: "The Lord is my shepherd, I shall not want" (Psalms 23:1).

(6) DEVARIM 2:7

(ז) כִּי י"י אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יַדַּע לְכַתֵּב אֶת הַמְדָּבָר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה י"י אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָבָר.

(7) For Hashem your God has blessed you in all the work of your hand. He has known your walking through this great wilderness. These forty years Hashem your God has been with you; you have lacked nothing.

(7) TEHILLIM 78:19-20

(יט) וַיִּדְבְּרוּ בְּאֵלֵהֶם אָמְרוּ הֵיכַל אֵל לַעֲרֹךְ שְׁלֶחֶן בַּמִּדְבָּר. (כ) הֲיֵה הַכֹּהֵן צוּר וַיִּזְוֹבוּ מֵיָם וַיִּנְחָלִים יִשְׁטֹפוּ הַגַּם לָחֶם יוּכַל תֵּת אִם יִכִּין שְׂאֵר לַעֲמוֹ.

(19) Yes, they spoke against God. They said, "Can God prepare a table in the wilderness? (20) Behold, He smote the rock, that waters gushed out and streams overflowed. Can He give bread also? Will He provide flesh for His people?"

(8) SHEMOT 15:13

(יג) נְחִיטָה בְּחֶסֶדְךָ עִם זֶה גִּזְאַלְתָּ נְהַלְתָּ בְּעֲזָךְ אֵל נְוָה קִדְשֶׁךָ.

(13) You led forth, in Your kindness, this nation whom You redeemed; You guided them with Your strength to Your holy abode.

(9) YIRMIYAHU 2:6

(ו) וְלֹא אָמְרוּ אֵינִי י"י הַמַּעֲלֶה אֶתְנֹו מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיךָ אֶתְנֹו בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ עַרְבָּה וְשִׁוְחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא יָשַׁב אָדָם שָׁם.

(6) They do not say, 'Where is Hashem who brought us up out of the land of Egypt, who led us through the wilderness, through a land of deserts and of pits, through a land of drought and of the shadow of death, through a land that none passed through, and where no man lived?'

(10) MICHA 7:14-15

(י"ד) רעה עמך בשבטך צאן נחלתך שכני לְבָדָד יַעַר פְּרָמֶל יַרְעוּ בָשָׁן וְגִלְעָד כִּימֵי עוֹלָם. (טו) כִּימֵי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת.

(14) Shepherd Your people with Your staff, the flock of your heritage, who dwell by themselves in a forest, in the midst of fertile pasture land, let them feed; in Bashan and Gilead, as in the days of old. (15) As in the days of your coming forth out of the land of Egypt, I will show them marvelous things.

(11) TEHILLIM 78:69-72

(ט"ט) וַיִּבֶן כְּמוֹ רַמִּים מִקִּדְשׁוֹ פְּאֶרֶץ יְסֻדָּה לְעוֹלָם. (ע) וַיִּבְחַר בְּדָוִד עֶבְדוֹ וַיִּקְחֵהוּ מִמְּקִלְאוֹת צֹאן. (ע"א) מֵאַחַר עֲלוֹת הַבָּיִאוֹ לְרַעוֹת בְּיַעֲקֹב עֲמוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל נַחֲלָתוֹ. (ע"ב) וַיַּרְעֵם כְּתָם לְכַבּוֹ וּבִתְבוּנוֹת כְּפִיו יִנְחָם.

(69) And He built His sanctuary like the heights, like the earth which He has founded forever. (70) He chose David, His servant, and took him from the sheepfolds; (71) from following the nursing ewes, He brought him to be shepherd over Jacob, His people, and Israel, His inheritance. (72) So he shepherded them according to the integrity of his heart, and led them by the skill of his hands.

(12) SHMUEL B 7:1-16

(א) וַיְהִי כִּי יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיִּי הַנְּיָח לוֹ מִסָּבִיב מְּכָל אֲרָצוֹ. (ב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל נָתָן הַנְּבִיא רֵאשֶׁה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה. (ג) וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל הַמֶּלֶךְ כָּל אֲשֶׁר בְּלִבְךָ לֵךְ עֲשֵׂה כִּי י"י עִמָּךְ. (ד) וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיְהִי דָבָר י"י אֶל נָתָן לֵאמֹר. (ה) לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל עֶבְדִּי אֶל דָּוִד כֹּה אָמַר י"י הֲאִתָּה תִּבְנֶה לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי. (ו) כִּי לֹא יִשְׁבְּתִי בְּבֵית לְמִיּוֹם הַעֲלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֶהֱלֵךְ וּבְמִשְׁכְּנִי. (ז) כָּל אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִדְבַר דְּבַרְתִּי אֶת אֶחָד שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרַעוֹת אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא בָנִיתֶם לִי בַיִת אֲרָזִים. (ח) וְעַתָּה כֹּה תֹאמַר לְעֶבְדִּי דָּוִד כֹּה אָמַר י"י צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן הַנְּנֻה מֵאַחַר הַצֹּאן לְהִיּוֹת נָגִיד עַל עַמִּי עַל יִשְׂרָאֵל. (ט) וְאֶהְיֶה עִמָּךְ כָּל אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ וְאֶכְרַתְּךָ אֶת כָּל אֲבִיבֶיךָ מִפְּנֵיךָ וְעֲשִׂיתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ. (י) וְשִׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וְנִטְעַמְתִּיו וְשָׁכַן תִּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַז עוֹד וְלֹא יִסְיֹפוּ בְנֵי עוֹלָה לְעַנּוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר בְּרֵאשׁוֹנָה. (יא) וְלִמֵּן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שְׂפָטִים עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחְתִּי לְךָ מְּכָל אֲבִיבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ י"י כִּי בַיִת יַעֲשֶׂה לְךָ י"י. (י"ב) כִּי יִמְלֹאוּ יְמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ וְהִקִּימְתִי אֶת זִרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ וְהִכִּינְתִּי אֶת מִמְּלַכְתּוֹ. (י"ג) הוּא יִבְנֶה בַיִת לְשִׁמִּי וְכִנְנֶנִּי אֶת כְּפֹסֵא מִמְּלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם. (י"ד) אֲנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה לִּי לְבֶן אֲשֶׁר בְּהַעֲוֹתוֹ וְהִכְחַתִּיו בְּשִׁבְטֵי אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְנֵי אָדָם. (ט"ו) וְחִסְדִּי לֹא יִסוּר מִמֶּנּוּ כְּאֲשֶׁר הִסְרִיתִי מֵעַם שְׂאוֹל אֲשֶׁר הִסְרִיתִי מִלְּפָנֶיךָ. (ט"ז) וְנִאֲמָן בַּיִתְךָ וּמִמְּלַכְתְּךָ עַד עוֹלָם לְפָנֶיךָ כְּסָאָה יִהְיֶה נְכוֹן עַד עוֹלָם.

(1) And it came to pass, when the king dwelled in his house, and Hashem had given him rest from all his enemies all around, (2) that the king said to Nathan the prophet, "See now, I dwell in a house of cedar, but the ark of God dwells within curtains." (3) And Nathan said to the king, "Go, do all that is in your heart; for Hashem is with you." (4) And it came to pass the same night, that the word of Hashem came to Nathan, saying, (5) "Go and tell My servant David, "Thus says Hashem, 'Shall you build Me a house for Me to dwell in? (6) For I have not dwelled in a house since the day that I brought the Children of Israel up out of Egypt,

even to this day, but have walked in a tent and in a tabernacle. (7) Wherever I have walked among all the Children of Israel, have I spoken a word with any of the rulers of Israel whom I commanded to shepherd My people Israel, saying, 'Why have you not built Me a house of cedar?' (8) Now, thus shall you say to My servant David, 'Thus says Hashem of hosts, 'I took you from the sheep pen, from following the sheep, that you should be prince over My people, over Israel. (9) And I have been with you wherever you have gone, and have cut off all your enemies from before you; and I will make you a great name, like the name of the great ones that are on the earth. (10) And I will appoint a place for My people Israel and I will plant them that they may dwell in their own place and not be agitated anymore. Neither shall the wicked afflict them anymore, as at the first, (11) even from the day that I commanded judges to be over My people Israel; and I will give you rest from all your enemies. Moreover, Hashem tells you that Hashem will make you a house. (12) When your days are fulfilled, and you shall lie with your fathers, I will set up your seed after you, that shall proceed from your body, and I will establish his kingdom. (13) He shall build a house for My name, and I will establish the throne of his kingdom forever. (14) I will be a father to him, and he shall be a son to Me; if he commits iniquity, I will chasten him with the rod of men, and with the strokes of humans. (15) And My mercy shall not depart from him, as I removed it from Saul, whom I put away before you. (16) And your house and your kingdom shall be made sure forever before you; your throne shall be established forever.'"

(13) MALBIM TEHILLIM 23:1

(א) מזמור לדוד – במזמור הזה חרט את קורותיו מעת היותו רועה צאן במדבר עד שעלה למלוכה, תחלה ישקיף על ראשית ימי חייו עת התבודד עם הצאן במדבר, וידמה א"ע כצאן רועה על נאות דשא ואת ה' כרועה המשגיח עליו בעין חמלה, השנים האלה הם היו אצלו מבחר ימי חייו בעוד התבודד עם קונו, בעוד יזמר לפניו על הגיון בכנור נעים זמירות ישראל, בעוד לא נטל עליו כתר המלוכה להפרידו מן הדבקות עם ה', שכן מצאנו שגם אחרי מלכו קרא א"ע תמיד בשם עני ודל, כי זמן הזה היה הזמן המאושר אצלו,

In this *mizmor*, he expresses the events in his life, from when he was a shepherd in the wilderness until he rose to kingship. First he reflects on the beginning of his life, when he was alone with the sheep, and imagined himself as sheep of a flock on green pastures with Hashem watching over him compassionately. These years were, for him, the best of his life, when he was alone with his Creator, when he was playing pleasant songs before him on his harp, when the crown had not been placed on him to take him away from his closeness with Hashem. For we find that once he became king, he constantly called himself poor and destitute, because the earlier time had been the best for him.

ובאשר היה רצון ה' להוציאו מחיי ההתבודדות לרעות צאן עמו, סבב סבובים שילקה לבית שאול להיות מנגן בכנור ושם נתן בלבו להלחם עם גלית ויהי לשם, ואז העלה עליו חמת שאול ויתן לו את בתו, במאה ערלות פלשתים, ואחר זה רדף אחריו להרגו, וכ"ז היו סבות אל הצלחתו עד שהגיע למלכות, וכ"ז היה נגד רצון דוד שהיה חפץ יותר בחיי ההתבודדות וזכר תמיד ירחי קדם הטובים בעיניו מכתר המלוכה,

Since it was Hashem's will to take him from this isolated life to shepherd His flock, He arranged matters so that he would be taken to Shaul's house to play music there, and then put it in his heart to fight Goliath and develop his reputation, and then inspired Shaul's anger against himself and caused him to give him his daughter for 100 Philistine foreskins, and then to chase after him to kill him. All of these were causes for his success until he reached kingship, and they were all against David's wishes, who preferred his solitary life and always remembered the early months, which were better than the crown.

ונדמה בזה, כבן מלך יורש עצר אשר מאס בשבט מלכות ויבחר לחיות חיי הפרישות והנזירות בסוכת נוצר אשר עשה לו ביער בערב, וימן המלך אחד מעבדיו להצית אש בסוכתו, וכשהלך הנזיר לבקש מחסה מזרם הסית אותו א' מעבדי המלך שישב בבית קטן בנוי הנמצא ביער, אח"כ הציתו גם הבית הזה, ואחר העלהו לשבת בבית יותר טוב קרוב יותר אל העיר, וכן עשה לו כפעם בפעם עד שהתקרב יותר אל העיר והרגיל א"ע לשבת בבית יותר טוב עד ששב אל העיר ואל בית אביו, אז הבין הבן הנזיר שכל מה שקרה לו היה מתחבולות אביו להוציאו מחיי הפרישות וההתבודדות אל הנהגת המדינה, ויאמר אל אביו, דע כי הגם שגלגלת עמי עד שהביאותני עד הלום זו מלכות, בכל זאת דע כי בלבי הנני עוד נזיר אלהים כמקדם, כי כל הטוב והחסד שעשית עמי להביאני אל המלכות היא בעל כרחי, ואני לא אמוש גם בבית המלך מלהיות עובד ה' ונזיר וקדוש לפניו

This is comparable to a crown prince, heir to the throne, who rejects kingship and chooses a life of asceticism in a hut in the forest in the west. The king chose one of his servants to burn down this hut, and when the ascetic went to find new lodgings, the servant of the king convinced him to live in a small house in the forest. Then he burned down this house and brought him to live in a nicer house, closer to the city. He kept doing this to him repeatedly until he became closer to the city and used to nicer houses, until he returned to the city and his father's house. Then the son understood that everything that had happened was part of the father's plot to take him from his ascetic, solitary life to leadership of the people, and he told his father, "Know, that even though you conspired to bring me to this kingship, nonetheless know that in my heart, I am still an ascetic of God like I always was. All of the "good" and "kindness" you did for me was against my will, and even in the house of the king I won't depart from being a servant of Hashem, a holy ascetic before him."

FURTHER READING

(14) RADAK TEHILLIM 23:1

(א) מזמור לדוד – המזמור הזה אמרו דוד על עצמו כשיצא מצרה לרוחה, או נאמר על ישראל שיאמרו כן בצאתם מהגלות...
ובדרש...: מדבר בדוד בשעה שהיה בורח מפני שאול.

This *mizmor* was said by David about himself when he went from trouble to relief, or was said about Israel for them to say when they leave from exile... And in the Midrash...: "it speaks about David when he fled from Shaul.

(15) SHMUEL B 12:1-4

(א) נִישְׁלַח י"י אֶת נָתָן אֶל דָּוִד וַיִּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁנֵי אַנְשִׁים הָיוּ בְּעִיר אַחַת אֶחָד עֹשִׂיר וְאֶחָד רָאשׁ. (ב) לְעֹשִׂיר הָיָה צֹאן וּבָקָר הַרְבֵּה מְאֹד. (ג) וְלָרֶשׁ אֵין כֹּל כִּי אִם כְּבִשָׁה אַחַת קִטְנָה אֲשֶׁר קָנָה וַיִּחְיֶהָ וַתִּגְדֵּל עִמּוֹ וְעַם בְּנָיו יִחְדָּו מִפֶּתוֹ תֹאכַל וּמִכֶּסֶד תִּשְׁתֶּה וּבְחִיקוֹ תִשְׁכַּב וְתִהְיֶה לוֹ כָּבֶת. (ד) וַיָּבֹא הַלֵּךְ לְאִישׁ הָעֹשִׂיר וַיִּחְמַל לְקַחַת מִצֵּאָנוֹ וּמִבָּקָרוֹ לַעֲשׂוֹת לְאִרְחֵם הַבָּא לוֹ וַיִּקַּח אֶת כְּבִשַׁת הָאִישׁ הָרֶאשׁ וַיַּעֲשֶׂה לְאִישׁ הַבָּא אֵלָיו.

(1) And Hashem sent Nathan to David. And he came to him and said to him, "There were two men in one city: one rich, and one poor. (2) The rich man had very many flocks and herds; (3) but the poor man had nothing except one little ewe lamb, which he had bought and reared; and it grew up together with him and with his children. It ate of his food, and drank of his cup, and lay in his bosom, and was like a daughter to him. (4) And a traveller came to the rich man, and he had pity to take of his own flock and of his own herd to prepare for the wayfaring man that had come to him, but he took the poor man's lamb, and prepared it for the man that had come to him."

(16) NATAN SHARANSKY, 929 HEBREW WEBSITE

ספר התהלים שלי, קטן ושחור, הגיע לתא שלי בגולאג הסובייטי יחד עם המברק שבישר לי על מותו של אבי. הוא הוחרם שלוש שנים קודם לכן בשעת מעצרי, וגם לפני כן היה ברשותי ימים ספורים בלבד. אביטל שלחה לי אותו מישראל דרך תייר יהודי אמריקאי, וכתבה "הספר היה אצלי תקופה, אני מרגישה שהגיע זמנו להיות איתך."

ידעתי מיד שהספר התגלגל לידי כדי ללוות אותי באבלי. אבל ברגע שפתחתי אותו טבעתי בים של מילים לא מוכרות, בין משפטים שלעיניי הלא מלומדות נראו כחסרי התחלה וסוף.

במשך ימים ארוכים, שחיתי בים אך לא מצאתי מאחז. דליתי מילה מוכרת פה, בדל משפט ברור שם, והשוויתי אותם עם קטעים אחרים כדי לנסות ולפענח את המילים שלא הכרתי. עד שיום אחד, אחת עשר מילים קצרות כמו יצאו מבין הדפים והתייצבו מולי במשפט ברור וחד: "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי."

המילים הלמו בי כמו מכת ברק. הן חדרו את קירות הכלא והביאו לי עידוד מבחוץ. פתאום לא הייתי לבד: אביטל ששלחה את הפתק, דוד שכתב את המילים, האל שנוכח במזמור ועם ישראל כולו, נכנסו אליי לתא ודיברו איתי ישירות.

בגיא הצלמוות של הגולאג ניסו סוהריי לשכנע אותי שאני לבד. ספר התהלים נשא אליי את קולו של העולם שבחוק, את קולם של האנשים שהאמינו בי, ונתן לי את המילים להצהיר שלא אשבר: כל עוד "אתה" - אביטל, דוד, האל, עם ישראל - "עמדי, לא אירא רע."

(17) BEREISHIT 48:15

וַיְבָרֵךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכִּי אִבְתִּי לְפָנָיו אַבְרָהָם וַיִּצְחָק הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי מֵעוֹדִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה.

He blessed Yosef, and he said, "The God before whom my fathers, Avraham and Yitzchak, walked, the God who has tended to me ever since I have been until today,

<https://www.tehillim.org.il/topic/%d7%9e%d7%96%d7%9e%d7%95%d7%a8-%d7%9b%d7%92/>

<https://www.daat.ac.il/he-il/tanach/iyunim/ktuvim/tehilim/prakim/%d7%a2%d7%99%d7%95%d7%9f-%d7%91%d7%aa%d7%94%d7%9c%d7%99%d7%9d-%d7%9b%d7%92-.htm>

<https://www.daat.ac.il/he-il/tanach/iyunim/ktuvim/tehilim/prakim/%d7%94%d7%a8%d7%95%d7%a2%d7%94-%d7%95%d7%94%d7%9e%d7%9c%d7%9a.htm>

<https://www.daat.ac.il/daat/vl/betmikra/betmikra120.pdf>

<https://www.youtube.com/watch?v=Y7rytfuguLM>